

DIN EVOLUȚIA UNEI CTITORII BOIEREȘTI. ANSAMBLUL BISERICII „SFINȚII ARHANGHELI” DIN CEPLENIȚA, JUDEȚUL IAȘI

Costică ASĂVOAIE¹, Adriana MIRON¹, Cosmin NIȚĂ¹

Cuvinte cheie: Ceplenița, biserica „Sfinții Arhangheli”, ctitori, reparații, cercetare arheologică, Iordache Cantacuzino-Pașcanu

Keywords: Ceplenița, the church “Holy Archangels”, founders, repairs, archaeological research, Iordache Cantacuzino-Pașcanu

Ceplenița: scurt excurs istoric

Începuturile actualului sat Ceplenița nu trebuie confundate cu cele mai vechi urme de activitate și de locuire umană atestate arheologic pe teritoriul comunei².

Situat în partea de nord-vest a județului Iași, la 25 km nord de Târgul Frumos și 5 km de Hârlău, la 1 km est de DN 28B care leagă cele două localități menționate ca repere, așezarea poate fi integrată și în bazinul viticol al Cotnariilor ale cărui caracteristici fizico-geografice le are pe deplin, fără ca acest lucru să profileze și ocupația de bază a locuitorilor spre această ramură agricolă³ (Fig. 1).

Ciaplinții din ținutul Hârlău sunt menționați în documentul – a cărei autenticitate este pusă la îndoială de către majoritatea istoricografilor – emis la Iași, la 20 aprilie 1554 (7062) prin care, Alexandru voievod (Lăpușeanu) întărea „din privilegiile lui drepte, pe care le-au avut bunicii lui de moștenire și de vislujenie (răsplată pentru slujbă loială) și de cumpărătură, ce și le-a cumpărat el singur [...] și douăsprezece fălci de vie pe dealul lui Vodă dinspre Ciaplinți ... (subl. ns.) lui Ion Moghilă”⁴.

¹ Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași – Muzeul de Istorie a Moldovei, IAȘI.

² Vasile Chirica, Marcel Tanasachi, *Repertoriul arheologic al județului Iași*, vol. 1, Iași, 1984, p. 72-74.

³ Silviu Văcaru, *Ceplenița. Studiu istorico-social*, Editura StudIS, Iași, 2015, p. 13; Mircea Ciubotaru, *Evoluția așezărilor. Istoria proprietăților și viticulturii*, în Valeriu D. Cotea (coord.), *Podgoria Cotnari*, Editura Academiei Române, București, 2006, p. 9-226.

⁴ DRH, A. Moldova, vol. VI (1546-1570), întocmit de I. Caproșu, Editura Academiei Române, București, 2008, nr. III, p. 755-758.

La 8 aprilie 1600 (7108), Ieremia Moghilă voievod întărea panului Nistor Ureche mare vornic „dreptele lui ocine și vislujenie, din privilegiul de vislujenie pe care l-a avut el de la Petru voevod (Șchiopu), o seliște anume Ciaplinții, ce este în ținutul Hărlăului, pe Bahlui, între Buhainți (azi Buhalnița) și între hotarul Cotnariului și cu loc de moară pe Bahlui ... care ... a fost de mai înainte vreme drept domnesc și dat de Petru voievod, 12 cai buni și prețuiți la 24.000 aspri”⁵. Coroborate, datele din cele două documente – deși primul bănuie de fals dar cu referință indirectă – doar de localizare a unui alt loc – au o semnificație deosebită în evoluția satului și ridică unele semne de întrebare care pot fi eliminate doar prin ipoteze cu iz de veridicitate. Într-adevăr, pe la mijlocul veacului XVI satul exista dar, la 1600 vatra sa devenise seliște (fost sat).

Probabil că satul se strămutase în locuri mai ferite în urma repetatelor confruntări pentru domnia Țării Moldovei din a doua jumătate a veacului pomenit mai sus care, nu odată, tulburau și această zonă din valea Bahluiului cu marșurile oștirilor și alaiurile pretendenților. Nestor Ureche este cel care a repopulat seliștea până pe la 1609 sau 1610 deoarece, la 2 decembrie a unuia dintre acești ani, „în satul (subl. ns.) Ceplinți, înaintea părintelui nostru Ureche mare vornic de Țara de Jos s-a făcut un zapis” (înscris în urma unei înțelegeri dintre două părți în fața unor martori) prin care Nestor Ureche cumpăra o jumătate de sat pe Răut⁶. Așadar, seliștea redevine sat sub aceeași denumire! Premisele care au dus la menținerea vechii denumiri a satului puteau fi doar două: fie că se convinseseră să se întoarcă pe vatra veche foștii ei locuitori care se strămutaseră, varianta aceasta fiind cea plauzibilă, fie că Nestor Ureche ar fi impus păstrarea vechii denumiri, pentru a nu-și face probleme în cazul unor diferende sau necesitate de (re)întărire a vechilor urice. Cea de-a doua ipoteză trebuie înlăturată deoarece, în cazul similar, chestiunea se rezolva prin precizarea schimbării („satul ... care mai înainte s-au chemat ...).

Momentul invocat mai sus este deosebit de important pentru înțelegerea adevăratelor „rădăcini” ale comunității din Ceplenița și a vechimii așezării membrilor ei aici. Din această perspectivă, pentru a se înțelege elementele deja menționate, trebuie adusă în discuție etimologia numelui. Conform ultimei interpretări – care este și legitimată prin logica și autoritatea autorului – numele este „de aspect ucrainean, ca și numele vecine Scobinți și Buhalnița (Buhainți), în documentele de redacție slavonă: Ciaplinți, cu sufixul -inți, presupunând un nume de persoană ucrainian Caplea (din apelativul corespunzător cu sensul „bâtlan, stârc”). Două vechi sate Ciaplinți au existat și în ținuturile Suceava și Cernăuți⁷. aici considerăm că s-ar cuveni o oarecare nuanțare: ar trebui mai curând înțeleasă nu o populație ucrainiană, ci slavă cu rădăcinile rămase

⁵ DIR, veac XVI, A. Moldova, vol. IV (1591-1600), Editura Academiei R. P. R., București, 1952, nr. 349, p. 286-288.

⁶ DIR, veac XVII, A. Moldova, vol. II (1606-1610), Editura Academiei R. P. R., București, 1953, nr. 350, p. 268.

⁷ Mircea Ciubotaru, *op. cit.*, p. 145.

unde, pe teritoriul de V (sau S-V) al Ucrainei de astăzi. Momentul „colonizării” este greu de precizat dar, dacă se au în vedere atestările documentare ale unor așezări cu denumiri de nuanță „ruteană” situate în actualele județe Suceava și Botoșani (începutul secolului al XV-lea, dar sunt sugestii în documente ale unei mai mari vechimi), s-ar putea ca în cazul de față să fie vorba de o comunitate instalată cu mult anterior anului 1498, cum înclină să creadă Mircea Ciubotaru⁸.

Confirmarea uneia dintre cele două ipoteze formulate mai sus s-ar putea face doar printr-o cercetare arheologică de teren realizată amănunțit. Rămâne o certitudine existența aici a unei comunități vorbitoare de limbă slavă amintită și către sfârșitul secolului XIX⁹. Din mărturiile cetățenilor, astăzi nu mai vorbește nimeni „limba rusă” și nici nu-și amintesc ca generațiile imediat anterioare să se fi exprimat într-un asemenea grai.

Moșia și satul Ceplenița au rămas în stăpânirea familiei Ureche și au continuat să reprezinte se pare, pentru încă două generații, o reședință de seamă. Documentele lasă să se înțeleagă, în mod indirect, importanța acestei moșii și a comunității ei în întreaga agonișeală a familiei cunoscută mai ales prin cel care a fost cronicarul Grigore Ureche.

Bunăoară, la 29 august 1635 (7143), în ziua de hram a ctitoriei Urecheștilor de pe valea Secului (ținutul Neamț), marele spătar de pe atunci, Ureche, depune mărturie la o vânzare tranzacționată în vecinătatea sa, în satul Goești. Martori mai sunt pomeniți, alături de alții, și „Mih(a)il și Strătilat, slugile lui Ureche (...) și popa Toader din Cepliniți (...) și Marco diac, sluga lui Ureche (...)”¹⁰. Menționarea celor ce-l slujeau pe proprietar reprezintă unul din rarele cazuri de acest fel în documentele medievale românești, fie vorba de zapise.

Un alt membru al familiei stăpânitorilor, Pavel Ureche, biv medelnicer, dădea la 20 octombrie 1639 (7148), „o prisacă de stupi (...) și o jumătate de un hăleșteu iarăși la acel sat, la Brătulești, care parte au fostu a părintelui mi(e)u, lui Ștefan [Ureche]. Înscrisul se face în „Ciapliniți”. „Popa Toader din Cepliniți” deci slujitor și pentru familia Urecheștilor avea și el încurcături funciare, în 1642, cu „răzeșii care au ocină în Iurghiceni”¹¹.

La 8 martie 1643 (7151), în Iași, urmașii lui „Nistor Ureche vornicul cel mare” și ai soției sale, Mitrofana, își împart moștenirea. Cei doi nepoți ai lui „Gligorie Ureche, vornicul cel mare de Țara de Gios, Neculai Ureche spătariul și Nistor Batiște” cedează

⁸ *Ibidem*, p. 146.

⁹ C. Chiriță, *Dicționar geografic al județului Iași*, Stabilimentul grafic Socec&Teclu, București, 1888, p. 58-59.

¹⁰ DRH, A. Moldova, XXIII (1635-1636), întocmit de L. Șimanschi, N. Ciocan, G. Ignat, D. Agachi, Editura Academiei Române, București, 1996, nr. 220, p. 260-262.

¹¹ DRH, A. Moldova, XXVI (1641-1642), întocmit de I. Caproșu, Editura Academiei Române, București, 2003, nr. 490, p. 415.

unchiului „pentru cheltuiala dumisale vornicului Ureche, ce-au cheltuit pe trebele casei noastre, câte datorii adevărate, ce-au arătat dumn(ea)lui și zapis(e) de la părinții noștri, ce s-au socotit cinci sute de galbeni, fără de partea d<u>misale, c-au cheltuit, i-am lăsat dumisal(e) părțile noastre ce ni s-au venit în Cepliniți și în Buhainți (...) ca nici noi să nu ne amestecăm acolo, nici parte să cerem, nici dumn(ea)lui de acele datorii să mai pomenească, nici să le ceară de la noi, că am dat să nu mai hie între noi price”¹².

Importanța Cepleniței este conturată mai bine în documentele de mai târziu. Prin actul de vânzare-cumpărare încheiat în mai 1669 între spătarul Vasile Ureche și paharnicul Lupașcu Buhuș, se tranzacționau „... satele Ceplenița și Buhalnița și Vitejării și Roșcanii și Vărbăuții, care sânt toate într-un hotar, lângă Cotnari, în ținut(ul) Hârlăului, cu casă gata de piatră și cu eleșteu lângă casă (subl. ns.)”¹³. Acest Lupașcu Buhuș va fi înnobilit în Ardeal, la 5 martie 1676, în diplomă fiind intitulat (cel mai probabil după propria indicație) „VolfgangiBuhusde Czepleniz, Moldavi” (subl. ns.)¹⁴. Ulterior, satul „va merge din mână în mână”, stăpânii săi fiind pe rând: Anastasia, sora lui Lupașco Buhuș, devenită soția celui care avea să ajungă domn, Gheorghe Duca; Ileana, fiica celei pomenite, măritată cu Nicolae Costin; Constantin Duca; Toderășco Palade. Prin căsătoria Ecaterinei, fiica lui Ion Palade cu Iordache Cantacuzino Pașcanu, vechea moșie Ceplenița va intra în patrimoniul acestei ultim pomenite mari familii boierești¹⁵.

Reverberații privitoare la vechii stăpâni se regăsesc în documentele de mai târziu, o „Urechioaie” continuă să stăpânească în Zlodica și în Cotnari (post 1643/7151)¹⁶, iar în 1783 în zonă mai exista „iazul lui Ureche”¹⁷.

Odată cu intrarea sub stăpânirea boierilor Cantacuzino-Pașcanu, la Ceplenița vor avea lor importante schimbări. Marele logofăt Iordache, fiul lui Constantin Cantacuzino, va reconfigura, cel puțin, conacul Urecheștilor de la Ceplenița și va construi biserica din piatră și cărămidă¹⁸. O descriere datând de pe la jumătatea secolului XX rezumă astfel

¹² DRH, A. Moldova, XXVII (1643-1644), întocmit de p. Zahariuc, C. Chelcu, M. Chelcu, S. Văcaru, N. Ciocan, D. Ciurea, Editura Academiei Române, București, 2005, nr. 42, p. 45-48.

¹³ SJAN Iași, Fond *Spiridonie*, II/74, f. 1 *apud* Silviu Văcaru, *op. cit.*, p. 28.

¹⁴ Mihai Bogdan Atanasiu, *Contribuții prosopografice: Lupașco Buhuș de la Ceplenița în Retrospecții medievale. În onorom Professoris emeriti Ioan Caproșu*, Ediderunt Victor Spinei, Laurențiu Rădvan, Arcadie M. Bodale, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, p. 60-62.

¹⁵ A se vedea pe larg la Silviu Văcaru, *op. cit.*

¹⁶ DRH, A. Moldova, XXVII, nr. 43, p. 48-51.

¹⁷ BAR, *Documente istorice*, MDCXXXIX/7 *apud* Silviu Văcaru, *op. cit.*, p. 42.

¹⁸ Mircea Ciubotaru, Emilia Chiscop, Ioan Caproșu, *Ceplenița*, în Mihai Dim. Sturdza (coord.), *Familii boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică. Familia Cantacuzino*, vol. III, Editura Simetria, București, 2014, p. 574; Iustin Gașpar, *Un cantacuzin ctitor a patru biserici din împrejurimile Hârlăului*, în *MMS*, LII, nr. 7-8, iulie-august 1976, p. 571, nota 15; Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, Direcția Patrimoniului Cultural

transformările: „Vechea casă al lui Nestor Ureche avea un etaj cu câte 6 odăi boltite în zid, cu coridor și dedesubt o pivniță pe toată întinderea casei [...]. Casa cu etaj ocupa o suprafață de 300 m. p. și Iordache III Cantacuzino i-a transformat fațada de intrare dându-i accesul pe la nord și a construit câteva odăi. Fațada avea un cerdac pe 4 coloane de zid, un grilaj de fier forjat, la mijloc un ecuson cu doi vulturi, cu emblema cantacuzinească. Adaosul de construcție a fost încastrat și legat de vechea casă a Urecheștilor prin tanași solizi de fier. Ograda era înconjurată de zid înalt de piatră ...”¹⁹. Mihalache Cantacuzino-Pășcanu spătar va construi în 1838 turnul de intrare în incinta bisericii din Ceplenița dar și zidul înconjurător (cf. observațiilor arheologice) și va repara biserica. Se pare că acesta a intervenit cu modificări majore și asupra conacului²⁰. Ruxandra, fiica lui Mihalache Cantacuzino, căsătorită cu Panaite Balș postelnic, moștenește Ceplenița în 1857 alături de sora sa, Catinca, devenită prin căsătorie, Văcărescu. Pentru că nu a putut achita o datorie asigurată cu moșia, proprietatea va intra, în anul 1868, în mâinile lui Hristache Zarifopol care o va transmite urmașilor săi. Ultimii proprietari, în 1946, au fost Emil, Constantin și Alexandru Zarifopol²¹.

Sub administrația populară și socialistă de după 1949 importanta reședință boierească s-a degradat și transformat treptat ajungând o ruină în urma unui incendiu provocat în 1984 și a devastărilor din anii de după 1990.

Ca în fiecare comunitate, și la Ceplenița, un rol major l-a jucat în permanență biserica. Edificiul acesteia dăinuie în continuare în localitate, după cum se va arăta mai jos, în forma generală din anul 1802, când a fost ridicată de către ctitorul Iordache Cantacuzino-Pășcanu. Suferind deteriorări din cauze seismice, lăcașul de cult a fost refăcut de către Mihalache Cantacuzino-Pășcanu între anii 1836-1837 (Fig. 2-3).

Biserica are un plan triconc, având marcată compartimentarea spațiului destinat enoriașilor, în naos și pronaos, prin doi pilaștri angajați (Fig. 4). Există și un cafas care – în forma actuală – este construit (sau refăcut) ulterior. Scara de acces, încastrată în grosimea zidului, sugerează că această extindere pe verticală a fost prevăzută de la început. Verificarea relației dintre capetele grinzilor de susținere ale cafasului și zidărie ar putea aduce elemente definitiv lămuritoare în această problemă.

În forma actuală, biserica are un acoperiș continuu, în „patru ape”, cele dinspre E și V fiind arcuite după traseul planimetric al elevației pe care o protejează (Fig. 5). Lipsește orice turlă și, la stadiu actual, nici nu pot fi citite „reper” ale existenței cândva a unor atare elemente arhitectonice. Ținând cont de alte asemenea zidiri ridicate în

Național Biblioteca Monumentelor Istorice din România, București, 1974, p. 167-168, care atribuie biserica ridicată la 1802 lui Mihalache Cantacuzino-Pășcanu (sic!); detalii în Mircea Ciubotaru, *op. cit.*, p. 147 și notele 973-976.

¹⁹ Iustin Gașpar, *op. cit.*, p. 571, nota 15.

²⁰ Mircea Ciubotaru, *op. cit.*, p. 147.

²¹ SJAN Iași, fond Prefectura județului Iași, dos. 421/1956, f. 90 și 143.

aceeași epocă, absența unei turle-clopotniță pe extremitatea vestică cât și forma absidată a laturii de V, sugerează prevederea de la început a unei asemenea turle care să aibă scara de acces în interiorul peretelui curbat (Fig. 6). Pentru comparație a se vedea biserica „Sf. Gheorghe” – Lozonschi din municipiul Iași. Există o mare probabilitate ca, la 1836, să se fi renunțat la turlă, aceasta creând cele mai mari probleme în urma cutremurului. Se știe că, aceeași cauză seismică a avariat grav, în aceleași zone ale construcțiilor, mai multe biserici dintre care se amintesc aici „Sf. Paraschiva” – str. Păcurari, Iași și „Sf. Paraschiva” (Preapadoamna) din Ștefănești (jud. Botoșani) și exemplele ar putea continua... Aceeași problemă arhitectonică pare a fi generat ideea ridicării turnului de la intrare în curtea bisericii, care îndeplinește și rolul de clopotniță dar care este mai curând un „import” pentru o biserică de mir din arhitectura monastică. Desigur, mai există clopotniță din zid la biserici de mir construite în timpuri diferite, dar nu și cu rol de poartă și nu de o asemenea anvergură.

Tavanul drept al bisericii reprezintă iarăși o ieșire din canoanele tradiționale. Ar putea să aibă legătură (iarăși!) cu o refacere de după o mișcare seismică în urma căreia ar fi căzut bolțile slab calitativ lucrate, în forma inițială de la 1802 (Fig. 7). Decaparea și studierea zidăriei, cel puțin din părțile superioare (ultimele asize de sub intervențiile moderne și „foarte moderne”), ar putea aduce câteva lămuriri cu șanse suplimentare în zona pilaștrilor angajați.

Actualul pridvor deschis de pe latura de S a fost adăugat în anul 1947²² (Fig. 8). Estetic dar și funcțional, nu este încadrat în arhitectura generală.

Cei doi contraforți de pe latura altarului (E) sunt adăugați la o dată necunoscută, iar funcționalitatea lor structurală pare a fi fost doar estimată.

Golul de ușă din peretele de S-E al altarului a fost executat în ultimele două decenii și a fost acoperit cu o ușă metalică de tip „acces în apartament”. Deși complet nepotrivită ca amplasare și soluționare de umplere a golului, reprezintă totuși o etapă în evoluția monumentului, dictată cel mai probabil de regulile antiincendiu și pusă în operă fără a se ține cont de alte aspecte. Apreciem că zidăria din zona de S a altarului ar permite existența unui gol de ușă armonizat cu întregul edificiu.

Succinta prezentare de mai sus a aspectului actual al edificiului ilustrează parcursul zbuciumat, în timp, a unui locaș de cult a cărui susținere financiară a căzut pe umerii unei comunități cu posibilități economice cel puțin limitate. Datele din documentele prezentate în rândurile ce urmează ilustrează această stare de fapt.

Într-un „răspuns” la un *Chestionar statistic*, întocmit de preotul paroh Grigore Munteanu în 1928, se preciza că, biserica ridicată „din piatră și cărămidă de către Mihalache Cantacuzino-Paşcanu în 1838, în curgerea vremii nu i s-a făcut reparații. Azi în perfectă stare [...]. Parohia este întreținută de stat. [...] Cimitirul (este) bine

²² Arhiva parohiei „Sf. Arhangheli”, Ceplenița, dosar *Restaurare pictură* 1982, nenumărat.

împrejmuit cu gard de sârmă în bună stare”²³. Trebuie făcută precizarea că este vorba de cimitirul de la S-SE de sat (care mai funcționează și astăzi pentru înhumarea decedaților considerați sinucigași, conform afirmațiilor localnicilor), cimitir ce funcționa aici încă din timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, conform unui răspuns al parohiei în care se raporta că cimitirul funcționa deja „în afara satului”, conform noilor reglementări.

În anul 1938, preotul Constantin Enache, raporta că „biserica Sf. Voievozi din satul Ceplenița” era „în reparație” dar nu se poate organiza colectă, mai ales pentru altă parohie, întrucât „având și noi nevoie de a strânge fonduri din alte parohii, fiindcă situația enoriașilor din Ceplenița este destul de precară din cauza secetei și pietrei ce a bântuit în vara anului 1937 (subl. ns.)”²⁴.

În urma demersurilor întreprinse, în 22 septembrie 1938, preotul paroh era înștiințat că parohia era autorizată „să strângă sumele necesare în scopul de a repara acea biserică, prin *carte cărămizi* în valoare de lei 10.000, cari vor circula în cuprinsul Eparhiei până pe 15 septembrie 1939”²⁵.

În anul următor se spera probabil la finalizarea reparațiilor iar preotul se gândea deja la estetica locului, întrucât, în februarie 1939, se adresa Ocolului Silvic Coșula cu rugămintea de a i se da „30 de pui de brad pentru a-i planta la biserică din Ceplenița”, cerând totodată „și instrucțiuni necesare pentru o prindere sigură”. Cererea se aprobă prin „30 puiți molid (...) cu plată (la 10 martie 1939)”²⁶.

Demersul descris mai sus este important și pentru evoluția actualului cimitir de pe laturile de N, E și S-E ale bisericii, spațiul pentru plantare trebuind să fie atunci destul de mare, neafectat de morminte. De altfel, epitafurile cele mai vechi din cimitir datează din anii 1970.

O cerere „specială” de înhumare din mai 1939, sugerează existența unei reguli de care ar trebui să se țină cont și astăzi; Mitropolia a aprobat „în mormântarea defunctului Teodor Maire în cavoul familiei Zarifopol, din curtea bisericii din Ceplenița [...] și dacă cavoul este construit în bune condițiuni și la distanța reglementară de zidul bisericii (10 m depărtare)” (subl. ns.)²⁷.

Eforturile depuse pentru „lucrările urgente de reparații ale bisericii Sf. Voievozi din satul și comuna Ceplenița” sunt cel mai bine ilustrate în *Devizul estimativ* înaintat Mitropoliei, la 22 octombrie 1939. Suprafața bisericii și a locului ei era de 0,3059 ha iar valoarea estimată la 2.000.000 lei. Pe lângă terenul menționat anterior, biserică mai deținea câteva terenuri, conform măsurătorii din 1939, în suprafață totală de

²³ Idem, dosar *Corespondență* 1928, f. 54.

²⁴ Idem, dosar *Corespondență* 1939, f. 3.

²⁵ *Ibidem*, f. 10.

²⁶ *Ibidem*, f. 21, 26.

²⁷ *Ibidem*, f. 33.

25.6062 mp²⁸. Din suprafața de 24 ha, la 25 martie 1949, parohia a cedat Ministerului Agriculturii 11 ha²⁹.

Situația precară a parohiei este ilustrată și de faptul că nu exista casă parohială. Pentru înlăturarea acestui neajuns se fac demersuri către Prefectură³⁰, Primărie³¹ și Mitropolie³² pentru a se obține teren, fonduri, autorizații și binecuvântare, arătându-se de fiecare dată că s-a „stat în case de a oamenilor iar acuma într-o casă boierească a familiei Zarifopol”. În mai 1943, Mitropolia aprobă „comitetul restrâns ales dintre membrii consiliului parohial (...) care urmează să activeze pentru strângerea fondurilor necesare construirii casei parohiale”³³. Se pare că s-au căutat și soluții cu mai puțină veridicitate întrucât, la 4 iunie 1943, Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor, prin Direcția Arhitecturii, aproba „suma de lei 50.000 (cincizeci mii) pentru *lucrările de reparații la localul casei parohiale* (sic!) urmând ca „justificarea cheltuielilor” să se facă până la 31 martie 1944³⁴. Suma se obținuse și cu concursul „d-lui inginer Alexandru C. Zarifopol, secretar general în M. L. P. (Ministerul Lucrărilor Publice n. n.)”. Important de reținut este faptul că *nu s-a pus niciodată problema utilizării unei porțiuni din vasta curte a bisericii!*

La 1 martie 1944, se solicita Prefecturii aprobarea pentru utilizarea celor 150.000 lei „câpătați” de la Ministerul Culturii Naționale și Cultelor pentru a construi casa parohială, alături de 50.000 lei colectați de la enoriași, în scopul *achiziționării* unei case „gata construită”³⁵. Dar mai solicită, de la aceeași instituție încă 100.000 lei pentru completarea sumei necesare. O cerere, pentru aceeași sumă, este adresată și Ministerului mai sus pomenit.

În februarie 1945, la revenirea din refugiu (încă din octombrie 1944!) se raporta Mitropoliei că „biserica ne-a fost distrusă atât în interior cât și exterior. Am refăcut în altariul *Sf. Masă ce fusese sfărâmată* (subl. ns.), am pus geamurile toate, ce au fost sfărâmate și curățenie am făcut în general, fiind mare murdărie atât în biserică, cât și afară în curte. Mai avem încă multe de reparat, dar nu ne stă în putință, lumea fiind greu încercată”³⁶. În mai 1945, același vechi preot, Constantin Enache, cerea ca Ministerul Cultelor să aloce fonduri pentru „mari reparații interioare și exterioare” întrucât biserica „a fost mult avariata în cursul anului 1944 (...) fiind dese mitralieri și bombardamente

²⁸ *Ibidem*, f. 31.

²⁹ Idem, dosar *Corespondență pe anul 1949*, f. 131.

³⁰ Idem, dosar *Corespondență pe anii 1942-1943*, f. 117.

³¹ *Ibidem*, f. 116.

³² *Ibidem*, f. 118.

³³ *Ibidem*, f. 119-120.

³⁴ *Ibidem*, f. 124.

³⁵ Idem, dosar *Corespondență pe anii 1944-1946*, f. 14.

³⁶ *Ibidem*, f. 33.

ale aviației, acoperișul în mare parte ce este din tablă, a fost găurit așa că plouă tare în biserică, căzând în unele părți și ...³⁷ chiar. De asemenea ulucele, burlanele au fost luate toate încât toată apa de pe acoperiș se scurge pe pereți de sus până jos, cauzând umezirea lor și deci slăbirea lor (...). Geamurile toate iarăși au fost stricate iar la unul și gratiile distruse de un răufăcător, ce-a intrat în biserică pentru a deschide pe dinlăuntru ușa (...) prădând-o de multe lucruri de valoare (...) iar multe din ele distrugându-le chiar, ca Sf. Altar, icoane, prapuri, strane”³⁸.

În decembrie 1946 se mai solicita 20 mp de sticlă cu care s-ar completa lipsurile ce se pot constata la geamurile de la această biserică.

În privința porțiunii de cimitir sovietic, în august 1945 se raporta că „se află înmormântați circa 40-60 ruși neidentificați” dar că mai există înhumări răspândite pe întreg teritoriul comunei, multe fără semn³⁹. În anul 1972, cimitirul a fost reactivat oficial⁴⁰.

În aprilie 1947, într-o *Dare de seamă* solicitată de Protoierie, preotul Constantin Enache raporta că „s-au făcut îmbunătățiri la biserică și reparații ca în timpurile cele bune”⁴¹.

Calitatea reparațiilor sau a materialelor folosite, făcea ca, în 1958 „biserică cu clopotnița deoparte, zidită din cărămidă pe temelie de piatră și acoperită cu tablă „necesită” mici reparații la acoperiș, uluci și burlane și reparații de zidărie la clopotniță”. Tot atunci, se preciza despre cimitirul de lângă biserică faptul că „este în prelungire cu curtea bisericii, despărțindu-se de ea cu un zid de piatră, împrejmuit cu zid de piatră. În mijlocul acestui cimitir se află monumentul Eroilor Sovietici”⁴².

În 1959 se aproba executarea unor lucrări de reparații în valoare de 10.000 lei⁴³. În Memoriul justificativ al Devizului estimativ se arată că, la turnul clopotniță, erau mai multe „crăpături verticale la cheia bolții, ceea ce înseamnă că fundația se deplasează ... Acest lucru se datorește infiltrațiilor provenite de la apele ce s-au scurs la fundație ... același lucru se constată și la biserică în partea de nord”⁴⁴.

În 1975 se efectuau lucrări de decapare a tencuielilor interioare la tavanul bisericii, cu avizul D. P. C. N.⁴⁵. La începutul aceluiași an se organiza „recepția lucrărilor

³⁷ Indescifrabil.

³⁸ Idem, dosar *Corespondență pe anii 1944-1946*, f. 49.

³⁹ *Ibidem*, f. 56.

⁴⁰ Idem, dosar *Corespondență 1972*, f. 16.

⁴¹ Idem, dosar *Corespondență pe anii 1947-1949*, f. 11.

⁴² Idem, dosar *Corespondență pe anii 1958-1961*, f. 35.

⁴³ *Ibidem*, f. 56.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 58.

⁴⁵ Idem, dosar *Corespondență intrare pe anii 1972-1975*, f. 199.

de reparație la gardul de piatră din jurul bisericii și cimitirului”⁴⁶, aprobate cu valoare de 38.500 lei, încă din iulie 1973⁴⁷.

În ciuda eforturilor depuse, lucrările de reparații nu erau terminate în 1978 (la gardul cimitirului), iar în 1982 se mai lucra încă la „documentația referitoare la lucrările de pictare din nou în tehnica ulei sau tempera grasă, precum și curățirea, consolidarea și restaurarea picturilor în ulei existente în interiorul bisericii monument istoric și de arhitectură”⁴⁸.

Ducerea la bun sfârșit a acestei întreprinderi nu s-a făcut nici până în prezent. Biserica a ajuns într-o oarecare stare de degradare în zona acoperișului și a tavanului iar în partea inferioară, datorită supraînălțării suprafeței de teren din jurul bisericii (cu precădere pe latura de N dar și pe cele de V și E), a apărut infiltrarea apei prin capilaritate. Din această cauză, preotul paroh Ionuț-Bogdan Balmuș, în cursul anului 2021, a început să facă demersuri pentru restaurare. În prima fază, parohia – împreună cu proiectantul, S. C. Atelier Vișan S. R. L. – au întocmit documentația pentru obținerea de fonduri necesare întocmirii proiectului de restaurare.

Ansamblul bisericii din Ceplenița: date arheologice

O etapă importantă și necesară întocmirii documentației pentru restaurare a fost cercetarea arheologică preventivă ce a avut ca scop surprinderea evoluției cronologice a sitului, identificarea eventualelor vestigii și artefacte, stabilirea stratigrafiei, a cotelor de fundare ale actualelor monumente, a eventualelor abateri ale unor fundații mai vechi și nivelurile de călcare al constructorului și al pardoselii inițiale, date stringente necesare elaborării proiectului de restaurare.

În urma solicitării celor implicați în proiect, s-a demarat cercetarea arheologică preventivă, în cursul lunii iulie a anului 2021. Colectivul de cercetare arheologică a fost format din semnatarii acestui material⁴⁹.

Sondajele arheologice efectuate au fost următoarele (Fig. 9):

- **C 1** a fost executată în interiorul bisericii, în pronaos, pe latura de N, în dreptul pilastrului angajat, pentru a verifica relația dintre acesta și restul fundației, precum și pentru a stabili nivelul de călcare al constructorului și cota de fundare a edificiului. Dimensiunile pe laturile mari sunt: 2,25×1,70 m.
- **C 2** a fost trasată, în interiorul bisericii, pe jumătatea E a absidei de N, pentru a stabili nivelul de călcare al constructorului și cota de fundare în această zonă.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 169.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 100.

⁴⁸ Idem, dosar *Restaurare pictură 1982*, nenumărat.

⁴⁹ Pe parcursul investigațiilor arheologice a participat și Ioan Grămadă, student la Facultatea de Istorie din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași.

- **C 3** a fost efectuată în interiorul bisericii, în naos, în zona centrală unde era amplasată o dală de piatră mai mare decât restul din paviment, cu dimensiunile de 1,10×1,10 m, pornind de la ipoteza că aici ar putea exista marcată o veche masă de altar. Caseta a fost trasată în colțul de S-E al dalei și a avut dimensiunile de 1,10×1,30 m.
- **C 4** a fost executată în interiorul bisericii, în pronaos, pe latura de S, în dreptul pilastrului angajat, pentru a verifica relația dintre acest pilon și restul fundației, precum și pentru a stabili nivelul de călcare al constructorului și cota de fundare a edificiului în această zonă. Dimensiunile pe laturile mari sunt: 1,90×1,65 m.
- **C 5** s-a săpat pe exteriorul bisericii, între contraforții de la altar, controlabil fiind cel din partea de N, pentru a verifica cota de fundare precum și pentru a verifica relația dintre contraforți și zidul bisericii. Dimensiunile sondajului sunt: 2,80×2,70 m.
- **C 6** a fost executată la zidul de incintă, pe interior, în zona situată la E de biserică, pentru a se verifica nivelul de călcare al constructorului precum și cota de fundare. Dimensiunile sondajului sunt: 3,00×2,00 m.
- **C 7** a fost trasată pe colțul de S-V al turnului clopotniță în zona unde se intersectează cu zidul de incintă, pentru verificarea relației dintre fundația turnului și a zidului de incintă, stabilirea cotei de fundare și a nivelului de călcare al constructorului. Dimensiunile sondajului sunt: 1,60×1,50 m.
- **C 8** a fost efectuată în colțul de N-E al turnului clopotniță pentru verificarea cotei de fundare. Dimensiunile sondajului sunt: 2,50×1,00 m.
- **C 9** a fost trasată la 2 m V de turnul clopotniță, la zidul de incintă pentru verificarea cotei de fundare a acestuia. Dimensiunile sondajului sunt: 1,50×1,00 m.
- **C 10** săpată în colțul de S-V al zidului de incintă, pe interior, pentru stabilirea cotei de fundare și a nivelului de călcare al constructorului dar și pentru verificarea existenței aici a unui eventual turn de colț. Dimensiunile sondajului sunt: 1,70×1,50 m.

Rezultatele cercetărilor arheologice

În casele (C 1-C 4) (Fig. 10-14) realizate în interiorul bisericii au fost făcute următoarele observații arheologice pe baza stratigrafiei generale și a analizei fundațiilor bisericii. Actuala pardoseală realizată din dale de piatră cu dimensiunile de 0,55×0,55 m, grosime 0,13 m, suprapune direct o pardoseală amenajată din cărămidă (L = 0,31 m, l=0,17 m, H=0,065 m) și păstrată *in situ* pe întreaga suprafață a bisericii (Fig. 10). Această pardoseală este montată pe un strat de balast ce este situat la - 0,20 m, față de nivelul actual de călcare, și are o grosime de cca. 0,10 m sub care se află un strat de nisip gros de 2-3 cm. Stratigrafic urmează un nivel de pământ negru, afânat, amestecat cu piatră spartă mărunț și pământ galben, ce apare la adâncimea de 0,30 m și merge până

la 0,75/1,05 m, raportat la nivelul actual de călcare. În acest nivel a fost surprins în partea superioară, în caseta 2 de pe absida de nord, la - 0,35 m, decroșul fundației bisericii actuale (Fig. 12), fundație ce suprapune fundația primei biserici, construită în 1802 și demantelată până în 1836, și al cărei decroș este bine evidențiat atât pe latura nordică cât și pe cea sudică, la adâncimi care variază între - 0,75 m și - 1,05 m.

Din punct de vedere stratigrafic, șanțurile în care au fost realizate zidăriile fundației primei biserici au fost săpate într-un strat de pământ negru, amestecat cu resturi sporadice de oase umane, ce apare la adâncimea de - 0,75/0,90 m și coboară până la - 1,60/1,80 m și în stratul de pământ galben, steril. Cota de fundare a bisericii în pronaos este la - 2,20 m (Fig. 11, 14) iar în absida de nord aceasta coboară până la - 3,30 m față de nivelul actual de călcare (Fig. 12).

La săparea șanțurilor pentru fundația bisericii au fost deranjate mai multe morminte ce se aflau pe traseul acestora, iar parte din scheletele descoperite nu au fost adunate în vederea unor reînhumări fiind împrăștiate în nivelul de umplutură menționat mai sus.

În interiorul bisericii, în toate casele au fost descoperite fragmente osteologice umane.

În C 3 (Fig. 13) care a fost realizată în naos, în zona unde este amplasată o dală de piatră cu dimensiunile de 1,10×1,10 m, au fost descoperite, la adâncimile de 1,54 și 1,60 m, trei morminte de copii (M 1-3), nederanjate, cu scheletele în conexiune anatomică. În M 3 a fost descoperită o monedă otomană în zona toracelui. Moneda este o para, emisă de sultanul Ahmed III în 1703. În C 4 au fost reperate mormintele M 4-7 ce erau situate între adâncimile de 1,60 și 1,90 m. Mormintele 4 și 7 au fost descoperite în poziție anatomică iar M 5 și 6 sunt reînhumări. În cazul M 4 (copil) a fost găsită o monedă în zona toracelui. Moneda este din anul 1753, Imperiul Romano-German, Brandenburg-Bayreuth, Friederich III, gravor Christof Lorenz Ruckdeschel⁵⁰. Existența acestor morminte – anterioare construirii bisericii – demonstrează că, în apropierea actualului lăcaș de cult, a mai existat o biserică mai veche ce a generat în jurul său un cimitir. În cercetarea actuală aceasta nu a fost reperată.

În exteriorul bisericii a fost realizată caseta 5 poziționată pe jumătatea de N a altarului, între contraforții de la altar, pentru a verifica cota de fundare a bisericii precum și pentru a verifica relația dintre aceștia și zidul bisericii (Fig. 15). După demontarea dalelor de beton care constituie actualul trotuar cu o grosime de 0,15 m, s-au putut face următoarele observații: prezența unui nivel consistent de pământ negru, amestecat cu piatră de mari dimensiuni și cărămidă spartă, ce coboară până la - 1,25 m, față de nivelul actual de călcare, și care a rezultat din demolarea bisericii construite la 1802 și din

⁵⁰ Determinarea monedelor a fost realizată de domnul dr. Lucian Munteanu (Institutul de Arheologie, Academia Română – filiala Iași), căruia îi mulțumim și pe această cale.

intervențiile ulterioare. Tot în acest nivel se găsesc și numeroase oase umane ce nu se aflau în conexiune anatomică și nici nu reprezentau reînhumări, și care provin din deranjarea unor morminte mai vechi, aflate pe traseul fundației bisericii. La nivelul fundației bisericii s-a observat că la adâncimea de 0,95 m, este marcat decroșul bisericii iar fundația, realizată în stratul de pământ galben, coboară până la - 2,40 m față de nivelul actual de călcare. Cei doi contraforți, adosați absidei altarului, au fost realizați târziu, în a doua jumătate a secolului XX, pentru mai mult teoretică susținere a elevației altarului, deoarece fundațiile acestora nu au decât 0,5 m adâncime.

Casetele C 6 - C 10 au fost realizate la turnul clopotniță și la zidul de incintă, celelalte construcții ale ansamblului arhitectural de la Ceplenița.

Caseta 6 (Fig. 16) trasată pe interiorul zidului de incintă de pe latura de E, în dreptul altarului, a fost realizată și pentru a verifica relația dintre acesta și biserică. Astfel, s-a constatat că solul a fost deranjat până la adâncimea de 1,20 m fiind amestecat cu piatră spartă de mari dimensiuni, cărămidă și resturi osteologice umane, fiind întâlnită aceeași situație ca și în C 5. Această deranjare succesivă a stratigrafiei până la stratul de pământ galben, steril, a permis doar observații referitoare la modul de construcției a zidului de incintă de pe această latură. S-a observat că decroșul este la o adâncime de 0,40 m iar cota de fundare la 1,50 m, față de nivelul actual de călcare.

În celelalte două casete C 9 și C 10 (Fig. 18), trasate pe latura de sud a zidului de incintă spre interior, în jumătatea vestică, s-a urmărit stabilirea cotei de fundare și nivelul de călcare al constructorului dar și verificarea existenței unui eventual turn de colț. Observațiile stratigrafice arată că după stratul de pământ vegetal, urmează un nivel de pământ negru amestecat cu piatră spartă și cărămidă ce coboară până la adâncimea de 2,00/2,10 m. Decroșul zidului de incintă a fost surprins între 0,60 și 1,20 m, raportat la nivelul actual de călcare din incintă, iar cota de fundare este la 1,80/2,10 m. Datele obținute în cele trei sondaje realizate pe interiorul zidului de incintă confirmă observațiile de parament, acesta fiind construit inițial într-o singură etapă, ulterior în secolul XX, intervenind diferite etape de reparații și refaceri ale acestuia.

Pentru verificarea relației dintre turnul clopotniță și zidul de incintă, a fost trasată caseta 7, amplasată în colțul de S-V al turnului clopotniță, în zona unde se intersectează cu zidul de incintă (Fig. 17). Astfel, s-a constatat că cele două elemente arhitectonice sunt unitare, întrucât atât la nivelul elevației cât și la nivelul fundațiilor, acestea sunt „țesute”. Nivelul de construire a celor două elemente este situat la - 0,70 m față de nivelul actual de călcare. Cota de fundare a zidului de incintă este la - 1,70 m iar a turnului clopotniță la - 2,00 m față de nivelul actual de călcare. Fundațiile acestora au fost făcute în cea mai mare parte în stratul de pământ galben, bun pentru fundare, acesta fiind de la o adâncime de 1,20 m față de nivelul actual de călcare. Stratigrafia acestei zone a fost deranjată până la - 0,80 m de intervenții recente ce au avut loc în incintă. În caseta

8, trasată în colțul de S-E al turnului clopotniță, atât stratigrafia cât și cotele de construire ale turnului obținute în C 7, au fost confirmate.

Concluzii

Biserica „Sfinții Arhangheli” din satul Ceplenița a suferit mai multe modificări la nivel de elevație. Lăcașul actual a fost zidit în anul 1802 și refăcut între anii 1836-1837 de către logofătul Iordache Cantacuzino-Pășcanu.

Din cercetările arheologice s-a observat că, la nivelul fundației, au fost făcute două intervenții ce marchează prima construcție din 1802 și refacerea pomenită anterior a edificiului. Tot în biserică s-au găsit mai multe morminte dintre care două (M 3 și 4) conțineau monede emise în secolul XVIII (1703 și 1753), fapt ce arată că, pe locul actualei biserici, a existat un cimitir. Existența acestui cimitir demonstrează că, în apropierea actualului lăcaș de cult, a mai existat o biserică anterioară amintită, de altfel, pe cale orală (în cercetarea actuală nu a fost reperată). În interiorul bisericii a fost descoperită și pardoseala veche din cărămidă, situată la 0,13 m sub nivelul actual de călcare.

Pe exterior, lăcașul de cult a suferit câteva modificări în cursul secolului XX. În anul 1947 s-a adăugat pridvorul, iar în anii 1970 fațada a fost retencuită iar brâul de sub cornișă a fost distrus. Tot pe exterior, au fost adăugați, pe latura de E a bisericii, doi contraforți pentru mai mult teoretică susținere a elevației altarului.

Turnul clopotniță și zidul de incintă au fost construite simultan, întrucât fundațiile celor două elemente sunt „țesute”. Construcția acestora s-a desfășurat în anii 1836-1837 cu finanțarea și la comanda logofătului Iordache Cantacuzino-Pășcanu. Acesta deținea și conacul Cantacuzino-Pășcanu iar biserica poate fi considerată și capela a curții boierești, cel puțin în faza inițială de existență.

S-a recomandat proiectantului prevederea dezvoltării investigațiilor arheologice pe toată suprafața unde urmează să se facă intervențiile în sol impuse de restaurarea complexului.

MOMENTS IN THE EVOLUTION OF A BOYAR FOUNDATION. THE ASSEMBLY OF "HOLY ARCHANGELS" CHURCH OF CEPLENIȚA, IAȘI COUNTY

(Abstract)

In June 2020, preventive archaeological researches were carried out at "Holy Archangels" Church in Ceplenița village, Iași county in order to obtain more data necessary for preparing the restoration project. Following the archaeological and documentary researches, more information were obtained in relation to the historical evolution of the village, the court and the church in this locality.

The village, attested in 1600, was the property of the great vornic Nestor Ureche that was later on inherited by his son, Grigore Ureche who built a noble court in this locality. At the middle of the 18th century, the village of Ceplenița went into the possession of Cantacuzino-Pășcanu family who, at the beginning of the 19th century, rebuilt the court and the church at the same time.

The archaeological researches showed that at the level of the church there were two interventions, which mark the first construction of 1802 and the reconstruction of the church in 1836-1838. It was also inside the church that several tombs were found, dated 18th century, showing that on the site of the actual church there used to be a graveyard. The existence of this graveyard proves that in the vicinity of the actual place of worship there used to be a previous (yet unidentified) church. The bell tower and the enclosure wall were built at the same time, between 1836-1837, when the church was rebuilt for the last time.

LIST OF ILLUSTRATIONS

- Fig. 1. Location of "Holy Archangels" Church of Ceplenița, Iași county.
- Fig. 2. Assembly of "Holy Archangels" Church of Ceplenița during the interwar period.
- Fig. 3. Assembly of "Holy Archangels" Church of Ceplenița (2021).
- Fig. 4. "Holy Archangels" Church of Ceplenița. Plan of the ground floor.
- Fig. 5. "Holy Archangels" Church of Ceplenița. West facade.
- Fig. 6. "Holy Archangels" Church of Ceplenița. Interior, west end.
- Fig. 7. "Holy Archangels" Church of Ceplenița. The ceiling.
- Fig. 8. "Holy Archangels" Church of Ceplenița. The porch.
- Fig. 9. "Holy Archangels" Church of Ceplenița. Site plan with the location of the archaeological cases C1-10.
- Fig. 10. "Holy Archangels" Church of Ceplenița. Box 1, brick pavement.
- Fig. 11. "Holy Archangels" Church of Ceplenița. Case 1.
- Fig. 12. "Holy Archangels" Church of Ceplenița. Case 2.
- Fig. 13. "Holy Archangels" Church of Ceplenița. Case 3.
- Fig. 14. "Holy Archangels" Church of Ceplenița. Case 4.
- Fig. 15. "Holy Archangels" Church of Ceplenița. Case 5.
- Fig. 16. "Holy Archangels" Church of Ceplenița. Case 6.
- Fig. 17. "Holy Archangels" Church of Ceplenița. Case 10.

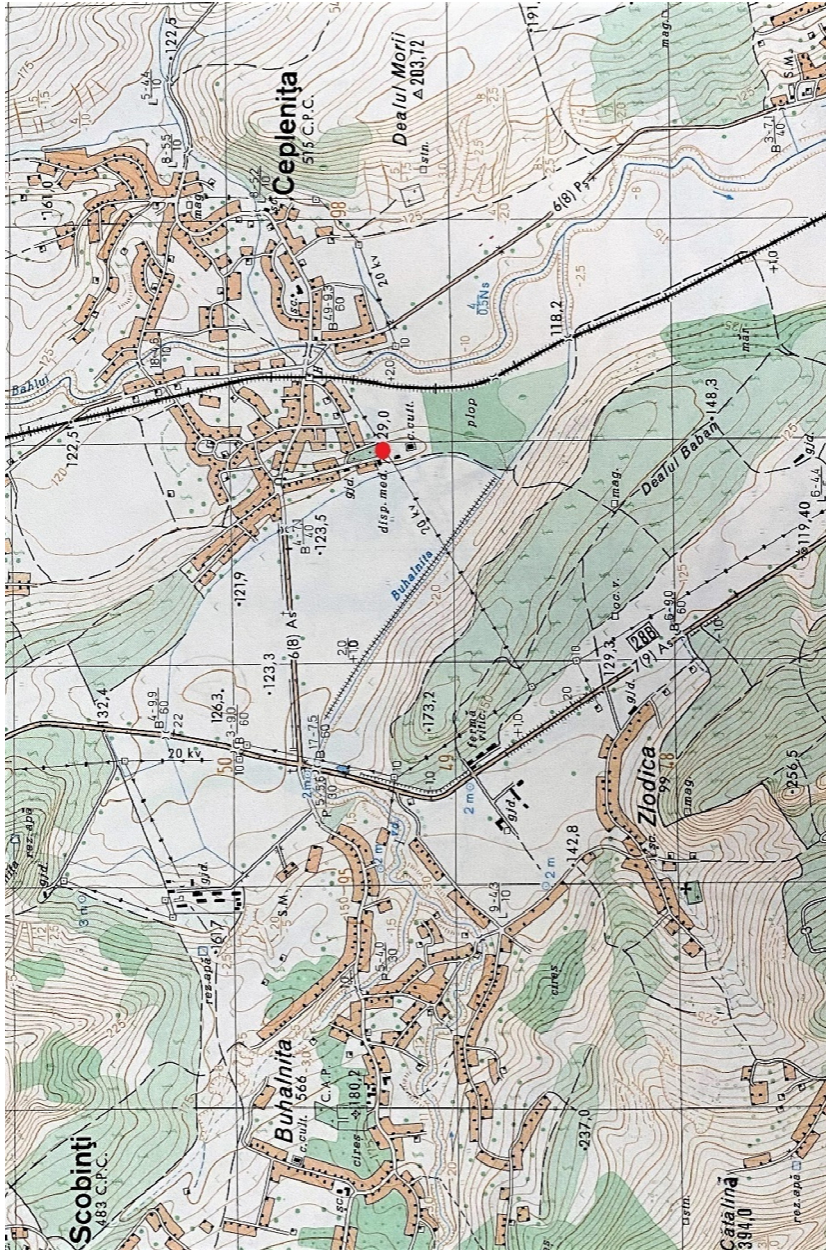

Fig. 1. Amplasarea bisericii „Sfinții Arhangheli” din satul Ceplenița, județul Iași

Fig. 2. Ansamblul bisericii „Sfinții Arhangheli” Ceplenița în perioada interbelică

Fig. 3. Ansamblul bisericii „Sfinții Arhangheli” Ceplența (2021)

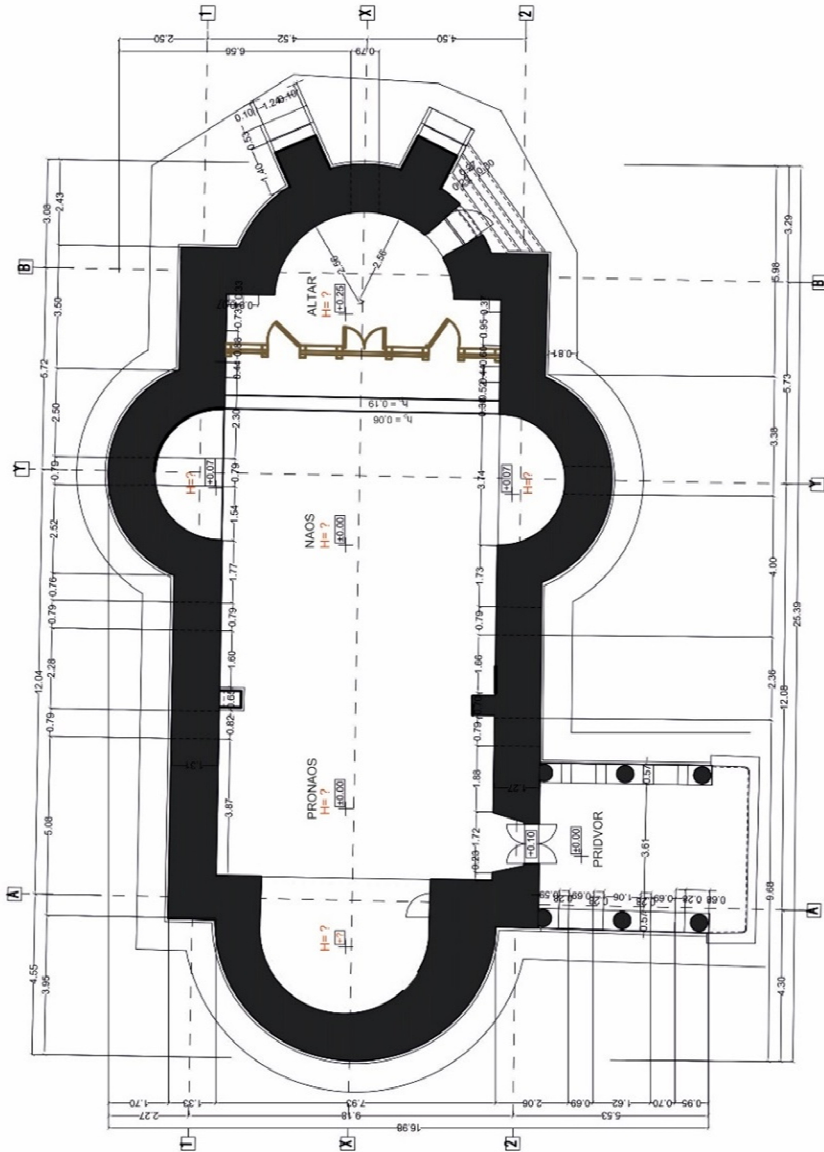

Fig. 4. Biserica „Sfinții Arhangheli” Ceplenița. Plan parter

Fig. 5. Biserica „Sfinții Arhangheli” Ceplenița. Fațada vestică

Fig. 6. Biserica „Sfinții Arhangheli” Ceplenița. Interior, extremitatea vestică

Fig. 7. Biserica „Sfinții Arhangheli” Ceplenița. Tavanul

Fig. 8. Biserica „Sfinții Arhangheli” Ceplenița. Pridvorul

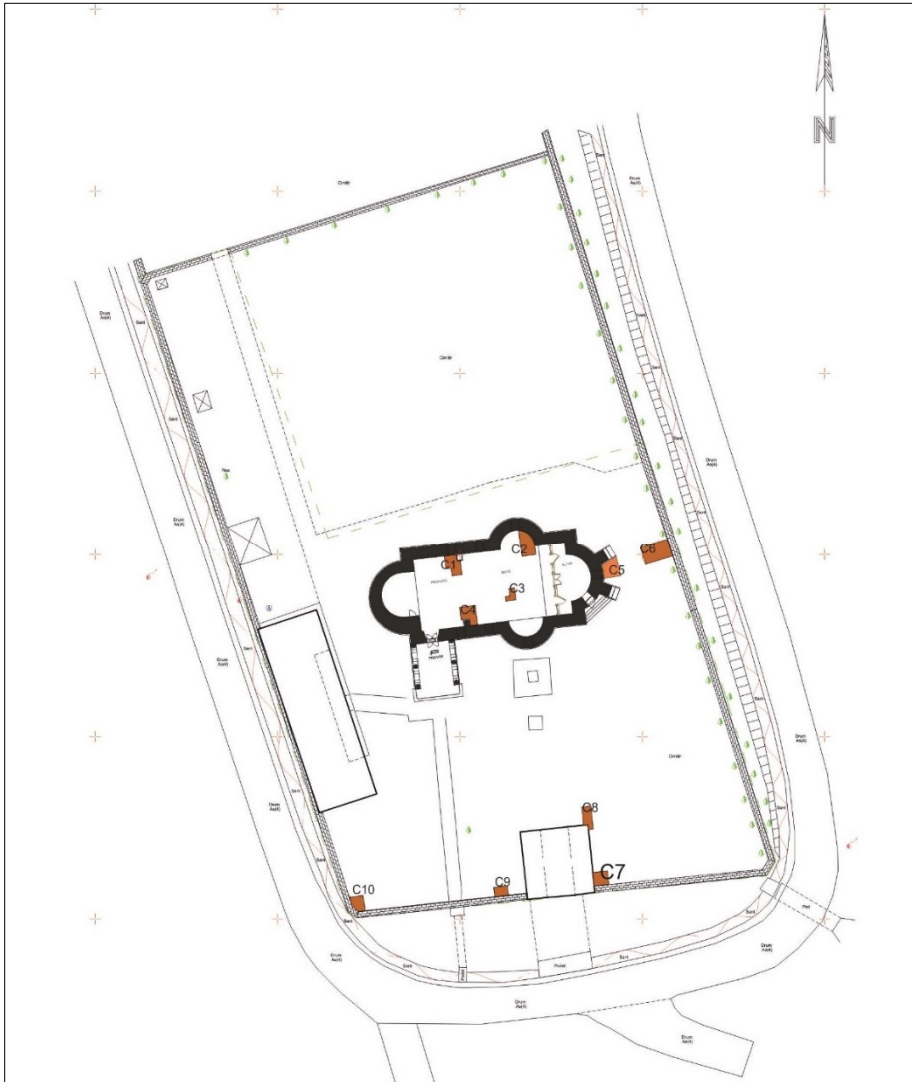

Fig. 9. Biserica „Sfinții Arhangheli” Ceplenița.
Plan de situație cu amplasarea casetelor arheologice C1-10

Fig. 10. Biserica „Sfinții Arhangheli” Ceplenița. Caseta 1, pavajul de cărămidă

Fig. 11. Biserica „Sfinții Arhangheli” Ceplenița. Caseta 1

Fig. 12. Biserica „Sfinții Arhangheli” Ceplenița. Caseta 2

Fig. 13. Biserica „Sfinții Arhangheli” Ceplenița. Caseta 3

Fig. 14. Biserica „Sfinții Arhangheli” Ceplenița. Caseta 4

Fig. 15. Biserica „Sfinții Arhangheli” Ceplenița. Caseta 5

Fig. 16. Biserica „Sfinții Arhangheli” Ceplenița. Caseta 6

Fig. 17. Biserica „Sfinții Arhangheli” Ceplenița. Caseta 7

Fig. 18. Biserica „Sfinții Arhangheli” Ceplenița. Caseta 10